

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Pole gatunkowe streszczenia

Author: Iwona Loewe

Citation style: Loewe Iwona. (2009). Pole gatunkowe streszczenia. W: O. Wolińska, M. Szymczak-Rozlach (red.), "Języki zachodniosłowiańskie w XXI wieku. T. 3, Współczesne języki słowiańskie" (S. 120-132). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

IWONA LOEWE

Uniwersytet Śląski, Katowice

Pole gatunkowe streszczenia

Dziś czytelnik chce mieć całą opowieść w trzy minuty.

Ryszard Kapuściński

Przedstawione rozważania są efektem refleksji nad dwoma zagadnieniami. Jedno mieści się w kręgu kulturoznawstwa, zwłaszcza obejmującego obserwacją przemiany we współczesnej kulturze masowej, drugie zaś – w kręgu językoznawczej teorii tekstu, w tym genologii. Ta ostatnia daje narzędzia do opisu jednego ze znamiennych cech współczesnej, kształtowanej przez *mass media* rzeczywistości. Obecnie szczególnego znaczenia nabierają strategie kondensujące treść tekstów kultury, zanim bowiem potencjalny odbiorca stanie się realnym / rzeczywistym, chce wiedzieć, co to takiego, po co, czy warto. A na te pytania formułuje się odpowiedź na różne, wszak najczęściej tekstowe, sposoby. Nie jest to z całą pewnością *novum*, ponieważ ilość informacji i możliwości do wykształcenia z niej wiedzy przerosła człowieka już w epoce typograficznej, w dobie taniego dostępu do słowa drukowanego. Jeśli zaś cofnąć się do epoki rękopiśmiennej, to już Sumerowie zlecieli sporządzić katalogi i indeksy dzieł zawartych na zwojach. Wszystko to ze zrodzenia się pierwszej potrzeby gromadzenia informacji, choć jeszcze bez przetwarzania tych danych. Zadaniem badacza nie jest wszak umiejętność dostrzegania, opis oraz analiza zjawisk tylko i wyłącznie nowych, rodzących się, ale po prostu kondycji zdarzeń zastanych. Na ocenę ich nowości, ewolucji, wymierania i jakości przyjdzie dopiero pora.

Wśród owych kształtowanych, zwłaszcza przez masową produkcję w y d a w n i c z ą (wbrew złudzeniu, że wraz z Internetem i możliwością błyskawicznego przekazywania danych w postaci bitów, drukowana forma rozpowszechniania informacji i wiedzy straciła na mocy) oraz m e d i a l n ą tekstowych twórców kondensujących docelowe treści rośnie zatem popularność rozmaitych postaci ekstraktów (wyciągów z...), informacji skondensowanych, omówień czy streszczeń. I tu właśnie miejsce na uzupełnienie luki, która powstała w dotychczasowej tekstologicznej charakterystyce streszczeń. Pomijając z konieczności inne opracowania dotyczące streszczeń (GRABOWSKA, 1979; MARCISZEWSKI, 1970; TROSKOLAŃSKI, 1982; TRZĘSICKI, 1986), chcę zwrócić uwagę na prace lingwistów, najlepszych specjalistów od drobiazgowej analizy tekstu, którzy dostrzegli możliwość opisu i typologii streszczeń. Jednakże wszyscy ci badacze (BARTMIŃSKI, 1992; GAJDA, 1982; GRZENIA, 1996) podkreślają, że te najbardziej ekspansywne i naturalne zarazem streszczenia oralne w komunikacji potocznej na razie nie poddają się typologii. W obszarze tekstologii informacji generyczne p e w n e odnoszą się do streszczeń naukowych (BARTMIŃSKI, 1992; GAJDA, 1982) i – co ciekawe – poetyckich (GRZENIA, 1996), pozostałe obszerne przestrzenie obecności strategii kondensujących są przez autorów przywoływane, ale pozbawione interpretacji tekstologicznej. Bartmiński w artykule z 1992 roku deklarował, że opracowuje lingwistyczną teorię streszczenia razem z bibliotekoznawcami (Arturem Drozdowskim i Barbarą Zgnilec), ale nic, jak dotąd, nie wiem o wynikach syntezy.

Wydaje się, że do tej pory użyteczna jest teoria streszczenia wypracowana przez Stanisława GAJDĘ (1982) przy okazji charakterystyki gatunków stylu naukowego oraz dopełniający ją zarys innej wizji Jerzego BARTMIŃSKIEGO (1992). Choć obaj badacze dookreślili warunki istnienia oraz komponenty struktury streszczenia jako gatunku stylu naukowego, to zdecydowana większość tychże realizowana jest we wzorcu streszczenia w innych stylach współczesnej polszczyzny. Streszczenie:

- ma mniejszą objętość niż tzw. tekst bazowy / wyjściowy / właściwy;
- jest słabo rozczłonkowane składniowo;
- ma monologowy charakter;
- wykorzystuje formę podawczą opisu;
- wyrażone jest w pisanym języku naturalnym;

- jest efektem derywacji tekstu wyjściowego;
- a dokładniej – derywacji asocjacyjnej dokonanej metodą skrótu i uogólnienia, przy czym kompozycja i hierarchia treści tekstu wyjściowego są w streszczeniu dokładnie odwzorowane – dodaje Grzenia;
- stylistycznie wyraża się w odmianie właściwej tekstowi bazowemu;
- pragmatycznie realizuje najpełniej pierwotną funkcję informacyjną oraz użytkową.

Streszcza się, jako się rzekło, w wielu innych sytuacjach niżli dyskurs naukowy i artystyczny, dlatego warto uściślić warunki dla tej operacji i jej efektów, by zdobywać coraz lepsze narzędzia do badania pozostałych streszczeń. Ze względu na uszanowanie tradycji cenne jest zachowanie nazwy „streszczenie” dla operacji kondensacji treści w stylu naukowym, a dla pozostałych obszarów, w których pojawiają się streszczenia, warto wykorzystać nazewnictwo im właściwe. Sytuacja przypomina list będący częścią repertuaru gatunków w prawie wszystkich stylach polszczyzny: list prywatny (styl potoczny), list otwarty (styl retoryczno-publicystyczny), list elektroniczny (styl potoczny i urzędowo-kancelaryjny), list motywacyjny (styl urzędowo-kancelaryjny), epistoła (styl artystyczny). Znamienna jest nomenklatura, w której udało się zachować wyjściową, chronologicznie pierwotną, nazwę gatunku, dookreślając ją przydawkami. Taki przypadek tekstolodzy sytuują w ramach zjawisk intergatunkowych (WILKOŃ, 2002), samą zaś formę określają jako „ponadgatunkową” (WITOSZ, 2005: 153) lub wręcz nazywają „transgatunkiem” (WITOSZ, 2005). Podobnie ujmowałabym streszczenie.

Przyjmuję, że dla wykształcenia się nowych odmian, a dalej gatunków dominujący jest aspekt pragmatyczny, każda zmiana w tym zakresie rzutuje na pozostałe aspekty: strukturalny, semantyczny, stylistyczny i poznawczy wzorca generycznego. Stąd można wnioskować, dlaczego w makrostrukturze niektórych ekstraktów tekstowych znajduje się ocena i komentarz, które w spetryfikowanej ich postaci naukowej nie występują. Jestem sceptyczna co do tego, by w prezentowanym tu ujęciu tekstologicznym (a nie logicznym ani naukowo-technicznym) w obszarze gatunkowym streszczenia umieszczać opowiadanie/opisywanie/przedstawianie komuś swoich przeczuć, snów, imaginacji, emocji, a zatem stanów, nie zaś doświadczonych szeroko pojętych tekstów kultury. To raczej pole dla

tak specjalistycznych dziedzin, jak psycholingwistyka, neurolingwistyka oraz logika. Tego rodzaju zjawiska tekstowe, lecz bez zaplecza tekstowego, są zapewne typem p r z e k ł a d u z innego kodu niż język naturalny. Tu zresztą widziałabym rozwój dyskusji o służebności opisu jako gatunku bądź formy podawczej wobec streszczenia. Wydaje się pozornie, że jeszcze szerzej w konstelacji gatunków można by postrzegać właśnie deskrypcję, bo nie każdy opis jest streszczeniem, ale każde streszczenie wykorzystuje zwłaszcza monologowość opisu.

Wobec monologowości będącej strukturalną cechą konstytutywną streszczenia należy także zwrócić uwagę na pojawiający się paradoks między dwiema płaszczyznami opisu tego gatunku. Streszczenie jest monologowe – z jednej strony, i dialogowe – z drugiej, jeśli przyjąć proponowaną wizję, że odgrywa ono rolę tekstu towarzyszącego innemu tekstowi. Tu pojawia się impuls do rozwijania kolejnej myśli, tym razem o stylach konwersacyjnych i ich przejawach (por. WITOSZ, red., 2007).

Dookreślenie funkcji streszczenia oraz relacji nadawczo-odbiorczych jako wyznaczników aspektu pragmatycznego tekstu konstytuują, jak się okazuje, odmienne gatunki, aczkolwiek pozostające w polu gatunków streszczających, por.:

- wstępy, tytuły – autor tekstu bazowego streszcza dla odbiorcy tegoż w celu pokierowania lekturą, by wyznaczyć (w najszerszym rozumieniu) kierunek interpretacji tekstu (DANEK, 1980)¹:

Przedmowa

„Słownik dydaktyki języków obcych” jest nowo opracowaną i znacznie poszerzoną wersją ukończonego w 1984 roku i wydanego cztery lata później w PWN „Podręcznego słownika językoznawstwa stosowanego. Dydaktyka języków obcych”. Zmiana tytułu okazała się w obecnym wydaniu konieczna z uwagi na ogromny postęp, jaki dokonał się w ostatnim dziesięcioleciu w takich „zewnątrzjęzykoznawczych” dziedzinach jak psycho- socjo- i pragmalingwistyka, co wy-

¹ Nie jest możliwe w krótkiej formie artykułu naukowego przywoływanie w całości komponentów genotypu tak licznych gatunków mowy, które zyskały już swój opis generyczny. Dlatego w odpowiednich miejscach odsyłam Czytelnika do opracowań zawierających dokładną charakterystykę poszczególnych gatunków.

*datnie zwiększyło ich wkład w dydaktykę języka – zarówno ojczyste-
go, jak i obcego. (...)*

(A. SZULC: *Słownik dydaktyki języków obcych*. Warszawa 1997)

Dziś gramy z Anglią („Gazeta Wyborcza”, 12 X 2005)

Stan wigilijny („Polityka”, 23–30 XII 2006)

Michnik zeznaje i wyznaje („Przekrój”, 16 II 2003)

- omówienie w dysponendzie wydawniczej lub w prasie – wydawca streszcza dla projektowanego odbiorcy, w celu zarekomendowania tekstu, by z projektowanego odbiorca stał się realnym, por.:

„Biologia molekularna bakterii” Red. nauk. Jadwiga Baj, Zdzisław Markiewicz

Pierwszy polski nowoczesny podręcznik poświęcony biologii molekularnej bakterii. Autorzy – nauczyciele akademicki z Instytutu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego – opierając się na najnowszych badaniach zapoznają Czytelnika z fascynującym światem bakterii zasiedlających bardzo różnorodne nisze ekologiczne. W książce omówiono (...)

[opis bibliograficzny + cena]

(Wydawnictwo Naukowe PWN Katalog wysyłkowy książek. Oferta dla specjalistów. Nauki przyrodnicze. 2006; [wyróżniłam przejawy oceny i komentarza])

ROZMOWA „Tako rzecze Lem” 1 TVP 23.55

W kolejnym odcinku cotygodniowych rozmów o problemach współczesnego świata wybitny pisarz mówi o kryzysie literatury. (...) Liczba wydawanych co roku na świecie książek znacznie przekracza nie tylko zdolności percepcyjne potencjalnych czytelników. Nikt nie jest w stanie ogarnąć oferty wydawniczej. (...) To pesymistyczny, bardzo osobisty komentarz wybitnego pisarza.

(„Gazeta Telewizyjna”, 16 XII 2002; [wyróżniłam przejawy oceny i komentarza])

- spis treści, skrót (odcinka), lid (tzw. streszczający), *headline news*, *flesz* – tenże sam wydawca kondensuje treść tak, że nie eksponuje (dokonanego i oczywistego w tym przypadku) procesu wartościowania tekstu bazowego (FRAS, 1999; LOEWE, 2007b), por.:

- skrót odcinka:

„M jak miłość” TVP 2 wtorek 20.05

WTOREK Maria zwierza się matce, że zdradziła Krzysztofa. Ma wyrzuty sumienia. Barbara przekonuje ją jednak, że czas żałoby się skończył, powinna ułożyć sobie życie na nowo. Marek próbuje bezskutecznie załatwić w urzędzie kontrolę magazynów przetwórci. Młody sołtys dowiaduje się od Kaśki, że jej mąż – odkąd pracuje w magazynach – zaczął chorować.

- skrót filmu:

00.40 „Święci z Bostonu” [opis filmoznawczy] Dwóch braci zabija członków rosyjskiej mafii. Zachęteni pierwszym doświadczeniem utwierdzają się w przekonaniu, że są kimś w rodzaju aniołów zemsty, którzy mają oczyścić świat z szumowin. I z wielkim zapalem przystępują do wypełnienia swojej misji.

(„Gazeta Telewizyjna”, 19–25 I 2007)

- lid streszczający:

To były smutne święta, 25 lat temu, zaledwie 11 dni po wprowadzeniu stanu wojennego. Choć są tacy, i to częściej po stronie zdeklarowanych jego przeciwników, którzy wspominają, że takiego nastroju, takiej jedności – nie mówiąc już o aprowizacyjnej, narodowej zaradności – nigdy wcześniej ani później nie doświadczyli.

(W. MARKIEWICZ: *Stan wigilijny*. „Polityka”, 23–30 XII 2006)

- headline news:

[dźingel] *W dzisiejszej „Panoramie” powiemy między innymi o tym, czy zima zaskoczyła drogowców pod koniec stycznia; o przesłuchaniu kandydatów na prezesa PKO BP; o decyzjach komisarza w sprawie działalności PZPN-u* [dźingel]

(„Panorama. Podsumowanie dnia”, 24 I 2007)

W związku ze zmianą porządku nadawczo-odbiorczego korekcie ulega funkcja, ponieważ wstępy i tytuły służą prezentacji, manifestując opcję

autorską, pozostającą poza asercją – autor tekstu ma wszystkie możliwe prawa do tłumaczenia intencji, wyjaśniania wątków, modelowania interpretacji. Te gatunki pozostają do tekstu bazowego w stosunku metatekstowym. Omówienia, *headline newsy* spełniają prymarnie funkcję prezentacyjno-rekomendującą, zaś flesze, spisy treści i lidy – wtórnie; pozostają do tekstu bazowego w stosunku paratekstowym. Zawarta w pigułce treść tekstu wyjściowego jest w omówieniach komplementarna z jego *w a l o r y z o w a n i e m* (i tu dopiero pojawia się ocena, ewentualnie komentarz). Dodajmy, że chodzi w tym wypadku tylko i wyłącznie o ewaluację pozytywną, wyrażoną najczęściej prymarnie wartościującymi leksemami (w cytatach wyróżnione). Flesz rekomenduje wtórnie, wyłącznie poprzez specyficzne ukształtowanie *ramy delimitacyjnej*, którą stanowią grzecznościowe akty mowy: wypowiedane przez charakterystycznego dla stacji prezentera, zjednujące słuchacza / widza powitanie i zaproszenie do wysłuchania wiadomości. *Headline news* to po prostu wybór trzech tematów, które zostaną poruszone w serwisie, prezentowane już po sygnale rozpoczynającym wiadomości. Właśnie ów *w y b ó r* służy sterowaniu odbiorcą, któremu sugeruje się istotność informacji. W przeciwieństwie do gatunku wydawniczego, czyli spisu treści, który jest ekstraktem treści kompletnej. Żonglowanie różnymi strategiami rekomendowania (od prymarnych przez wtórne po zawołowane, widoczne w ramie delimitacyjnej, wyborze postaci itp.) to specyfika gatunków paratekstowych.

Są jednak sytuacje, w których streszczenie jako derywat od bazy stanowi jeden z obligatoryjnych komponentów wzorca tekstowego gatunku złożonego. Praktyki te można obserwować u nadawców medialnych oraz wydawców tradycyjnych, rozbudowujących sferę akwizycji tekstów; w obszarach tradycyjnie krzewiących wymianę myśli i poglądów, ale także wywodzących się ze starożytnej retoryki, epoki oralnej. Zresztą wszystkie wyróżnione przestrzenie zostały współcześnie zaanektowane przez media masowe, z komunikacją internetową włącznie, a gatunki w nich obecne mają swoje spełnienie w tychże mediach, por.:

- recenzja, komentarz – odbiorca streszcza dla innego odbiorcy i ta operacja staje się podstawą do zganienia albo pochwalenia (składniki wy-

różnione w tekście), przy okazji nadawca manifestuje swój pogląd na temat tekstu bazowego (ZAŚKO-ZIELIŃSKA, 1999; WOJTAK, 2004)

„Wojna plemników” [warto zobaczyć] *Ale kino! 18.15*

W poszukiwaniu prawdy o ludzkiej naturze: kobieta o wyglądzie, przepraszam, małpy, mężczyzna o popędach zredukowanych procesem wychowawczym i facet wychowany jak małpa – pomieszanie z poplątaniem. Mocno zwariowane, lecz wnioski nie bez refleksji.

(„Gazeta Telewizyjna”, 19–25 I 2007; [wyróżniłam formy oceniające i komentujące])

„Z porodem poczekaj do 2008 roku” *Elżbieta Cichocka*

Nie uwierzyłam, czytając wczoraj w „Fakcie”, że NFZ, który płaci za leczenie pacjentów, wprowadził w tym roku limity na...porody. NFZ zaprzeczył. Twierdzi, że za każdy odebrany poród szpital dostanie pieniądze.

[pogląd i obszerna opinia komentatora]

(„Gazeta Wyborcza”, 19 I 2007)

- laudacja – laudator minimalizuje streszczenie bazy, zakładając, że niebanalne dzieło znane jest wszem i wobec, na korzyść eksponowania walorów, czyniąc to w sposób atrakcyjny stylistycznie, często znamienny dla laudatora (LOEWE, 2006); streszczenie jako komponent wzorca jest tu na usługach potrzeby recenzenta, komentatora, laudatora, którzy pragną zamanifestować swój pogląd na dany temat na kanwie streszczenia; w związku z tym gatunki te obok funkcji prezentacyjnej realizują funkcję ściśle poznawczą, por.:

„Zachód słońca w Milanówku” *Jarosław Marek Rymkiewicz*

Tematem królewskim Jarosława Marka Rymkiewicza jest śmierć. Thema regium – moje dzieło pośmiertne. Znak niejasny, baśń półżywa – znaczą drogę poety, który stworzył formę pisania o śmierci. Śmierć jest również królem, czy królową „Zachodu słońca w Milanówku” – to korona śmiertelnej poezji Jarosława Marka Rymkiewicza. Tom

odznacza się świetnością kompozycji i pobrzmiewa tonami sarmackiego baroku

[pochwała] [rozważanie] [pochwała] [eksklamacja]

(laudację wygłosiła Maria Janion podczas wręczenia Nagrody Literackiej Nike w 2004 roku; [wyróżniłam formy oceniające])

Powstają również nowe gatunki, których komponent stanowi operacja kondensacji treści. Wydawca / nadawca streszcza ciągle w tym samym celu, co w gatunkach pierwotnych, czyli prezentuje i rekomenduje razem, by z osoby w i z y t u j ą c e j księgarnię / salon płytowy uczynić kupującego (nota edytorska), z bezrefleksyjnego widza p r z y p a d k o w e - g o programu telewizyjnego – widza j a k i e g o ś filmu w kinie, ze słuchacza j a k i e j ś audycji radiowej – widza z a p o w i a d a n e g o programu telewizyjnego, filmu, z a p o w i a d a n e j audycji radiowej (zapowiedź autorska, prezentera, zwiastun, zająwka). Oprócz komponentu kondensującego treść bazy nota może zawierać biogram, fragment książki, opinię innych odbiorców (LOEWE, 2004). Zapowiedzi, zwiastuny i zająwki, posługujące się nie tylko jednym kodem, wyzyskują w swej strukturze przytoczenia z bazy, akty grzecznościowe (zaproszenia, powitania, pochlebstwa), określenia temporalne, lokatywne, elementy wywiadu czy biogramu (LOEWE, 2005, 2007a), por.:

– nota edytorska:

W „Słowniku” przedstawione zostały podstawowe pojęcia i terminy, pojawiające się podczas lektury prac teoretycznych z zakresu dydaktyki języków obcych, zwłaszcza angielskiego, francuskiego, rosyjskiego i niemieckiego. [informacja o słuszności podjętych w tekście rozwiązań, przeznaczenie, profil adresata]

(A. SZULC: *Słownik dydaktyki języków obcych*. Warszawa 1997)

– zapowiedź prezentera telewizyjnego:

[Iwona Schymalla] *Witam w wieczornej części naszego programu! Dziś rozpoczynamy nowy cykl „Marek Kondrat w Jedyńce!” Zapraszamy Państwu najważniejsze filmy z udziałem tego znakomitego aktora. Będzie „Historia żółtej ciężemki” – film zrealizowany*

w 1961 roku, w którym dziesięcioletni Marek Kondrat po raz pierwszy pojawił się na ekranie. Ten film zobacz Państwo w niedzielę o 14.15. Także w niedzielę zapraszam na (...) A już za chwilę Marek Kondrat w „Operacji Samum”, filmie Władysława Pasińskiego. Zostańcie Państwo z Jedynką!

(TVP 1 X 2004; [w przykładzie wyróżniłam streszczenie])

– zajawka:

[dżingel] [fragment programu]

[narrator]: ***Jedno słowo, które zmieniło losy pewnego nauczyciela.***
„Przodem do tyłu” jutro o 22.35. [dżingel]

(TVP 2 11 II 2003; [w przykładzie wyróżniłam streszczenie])

Jest mi bliskie, do pewnego stopnia, stanowisko Aleksandra Wilkonia, który w streszczeniu nie chce widzieć gatunku, lecz woli traktować je jako „formę podawczą pełniącą funkcję służebną wobec różnych klas genologicznych” (WILKOŃ, 2002: 237). Asekuruję się określeniem „do pewnego stopnia”, ponieważ nie wydaje mi się, by pełnienie owej służebności wykluczało streszczenie z repertuaru gatunków. Wręcz przeciwnie – można znaleźć warunki do obrony wymiaru generycznego streszczenia, właśnie przyjmując dookreśloną i zinterpretowaną (LOEWE, 2007a) perspektywę transtekstualną w rozumieniu Gerarde’a Genette’a. W moim przekonaniu streszczenie znajduje się w trzech obszarach relacji międzytekstowych. Jego przykładem są:

- trawestacje, cytaty, pastisze dzieł literackich itp. w porządku intertekstualnym;
- tytuły tekstów, nagłówki, podtytuły itp. w porządku metatekstowym;
- omówienia treści książki na skrzydełkach jej obwoluty, lidy tekstów prasowych, zwiastuny, zapowiedzi i zajawki programów / filmów / audycji itp. w porządku paratekstowym.

Można przypuszczać, że powodem ekspansji tekstów kondensujących (zwłaszcza tych, w których streszczenie jest operacją zawłaszczającą całą makrostrukturę) jest powszechna dostępność do dóbr kultury, rosnąca jej masowość, choć wcale niekoniecznie popularność oraz wysoka media-

tyzacja. Ta ostatnia cecha prowadzić będzie w przyszłości do wykształcenia, a następnie rozwijania nowego rodzaju kompetencji komunikacyjnej, określanej mianem *i n t e r a k t y w n e j*. Otóż w całkiem bliskiej przyszłości człowiek pomniejszać będzie swoją kompetencję do lektury kosztem doskonalenia umiejętności do nawigowania (MICZKA, 2002). Nawigowanie obligatoryjnie związane będzie z koniecznością dokonywania wyborów w drodze do danych, informacji, wiedzy, w tym tekstów kultury; już nie tylko nawigowanie ograniczone do surfowania w sieci, lecz myślę o dobie telewizji interaktywnej. To konkretny odbiorca będzie mógł kształtować swój osobisty makrotekst, jakim będzie porządek oglądanych przez niego programów. O tym, co wybierze, będzie musiała w dużej mierze zdecydować dostępność do zjawek programów będących w ofercie i umiejętność korzystania z nich. Tymczasem to dzieje się w Internecie, którego zawartość jest prezentowana przede wszystkim przez interfejsy mieszczące rozliczne formy streszczeń (LOEWE, 2007b). Minimalna kompetencja interaktywna powoduje, że internauta dochodzi w gąszczu drzewek hipertekstowych do głębszych poziomów zawierających pożądane informacje. Dodajmy, że osiągnięcie pozornie kompletnej treści z poziomu Internetu to bynajmniej nie zawsze cel surfera, sieć może jedynie dzięki gatunkom z pola streszczenia doprowadzić go skutecznie do kina, teatru, księgarni, na wystawę, koncert itd. Inaczej mówiąc, gatunki, o których genotypie stanowi streszczenie, stają się wiodącymi strategiami sterującymi współczesnym odbiorcą, skracając, *nomen omen*, jego drogę do tekstu kultury. Można sądzić, że czynią jego życie łatwiejszym, pomagając mu dokonać wyboru, bywa zaś, że mniej ambitnemu odbiorcy nawet wystarczają tak, iż jego wiedza na temat tekstów kultury pozostaje jedynie na poziomie percypowanego ekstraktu z tegoż.

Literatura

BARTMIŃSKI J., 1992: *Streszczenie w aspekcie typologii tekstów*. W: DOBRZYŃSKA T., red.: *Typy tekstów. Zbiór studiów*. Warszawa.

- DANEK D., 1980: *Dzieło literackie jako książka. O tytułach i spisach rzeczy w powieści*. Warszawa.
- FRAS J., 1999: *Dziennikarski warsztat językowy*. Wrocław.
- GAJDA S., 1982: *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*. Wrocław.
- GRABOWSKA M., 1979: *Streszczenie dokumentacyjne. (Wybrane problemy)*. „Materiały szkoleniowe Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej”, z. 11. Warszawa.
- GRZENIA J., 1996: *Streszczenie w tekście poetyckim*. W: DOBRZYŃSKA T., red.: *Tekst i jego odmiany*. Warszawa.
- LOEWE I., 2004: *Paratekstualność i wielostylowość noty redakcyjnej*. W: RUSZKOWSKI M., red.: *Wielojęzyczność w perspektywie stylistyki i pragmatyki*. Kielce.
- LOEWE I., 2005: *Zapowiedzi w polskim radiu*. V: ODAŁOŚ P., ed.: *Západoslovanské jazyky v 21. staroči*. Banská Bystrica.
- LOEWE I., 2006: *Renesans laudacji*. W: KITA M., CZEMPKA M., red.: *Żonglerzy słowami. Językowy potencjał i manifestacje językowe*. Katowice.
- LOEWE I., 2007a: *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*. Katowice.
- LOEWE I., 2007b: „*Nasza akcja, Wasza reakcja!*” *Style konwersacyjne w nowej rzeczywistości medialnej*. W: WITOSZ B., red.: *Style konwersacyjne*. Katowice.
- MARCISZEWSKI W., 1970: *Sposoby streszczania i odmiany streszczeń*. „*Studia Semiotyczne*”, T. 1.
- MICZKA T., 2002: *O zmianie zachowań komunikacyjnych. Konsumentów w nowych sytuacjach audiowizualnych*. Katowice.
- TROSKOLAŃSKI A.T., 1982: *O twórczości. Piśmiennictwo naukowo-techniczne*. Warszawa.
- TRZĘSICKI K., 1986: *Streszczenie jako operacja nad tematyczno-rematyczną strukturą tekstu*. W: DOBRZYŃSKA T., red.: *Teoria tekstu*. Wrocław.
- WILKOŃ A., 2002: *Spójność i struktura tekstu*. Kraków.
- WITOSZ B. 2005: *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice.
- WITOSZ B., red.: 2007: *Style konwersacyjne*. Katowice.
- WOJTAK M., 2004: *Gatunki prasowe*. Lublin.
- ZAŚKO-ZIELIŃSKA M., 1999: *Recenzja i jej norma gatunkowa*. „*Poradnik Językowy*”, z. 8/9.

The Genre Field of a Summary

Summary

The author as a basis of her research accepts *the summary* understood as a speech genre and a text derivation. The article is a complement of the area in which summary

was described until now. The short research is dedicated to other than scientific or poetic *summaries* chosen from the metatext level (e.g. *title, introduction*) and the paratext level (e.g. *discussion, lead, announcement, forecast, edition note*). The speech genres which use the *summary* (e.g. *review, laudation, commentary*) are described too. The author accepts an attitude to the genre status of *summary* understood as a trans-genre and explains the expansion reasons of this kind of text extracts in contemporary culture.